

דף קעה

'הכא נמי אדם עשוי שלא להשביע את עצמו' — פירוש, שלא יחזיקוהו כעשיר מופלג [ולא פיזר צדקה כיאות למעמדו וכיו"ב] (עפ"י נמוקי יוסף; רש"ש. וע"ע ביד רמה ובחכמת שלמה).

'אמר תנו נותנין?! מלוה על פה הוה, ורב ושמואל דאמרי תרוייהו מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות?' — כבר פרשו התוס' שאף על פי שמתנת שכיב מרע נחשבת כתובה — כשמצוה ליתן מכח חוב שהוא חייב, אין אמירתו נידונית ככתובה וכמסורה. בהסבר הדבר — ע' במובא לעיל דף קנא: מהגר"מ פיינשטיין. וע"ע נתיבות המשפט רנה סק"ג. ובתורי"ד באר בדרך שונה מהתוס'.

'לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה' — מכאן הוכיחו בתוס' (ריש גטין ד"ה ואם; ב"מ יג: ד"ה הא) שאנו טוענים עבור היתומים 'מזויף' בשטר שאינו מקוים שיוצא עליהם.

'אלא אי איתמר הכי איתמר, שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומין חזר ואמר לנו אבא פרעתי — נאמנין, מאי טעמא... — משמע, לולא שאמרו 'חזר אבינו ואמר פרעתי' — חייבים לשלם, ואע"פ שלא אמר 'תנו'. ואם תאמר, הלא רב ושמואל אמרו שאם לא אמר 'תנו' אין נותנים, כי אדם עשוי שלא להשביע את בניו? — אינו דומה, שם מדובר כשהודה מעצמו ללא שום תביעה, ובזה אדם עשוי לומר כן כדי שלא להשביעם, אבל כאשר תובעים אותו, אין דרך אדם להודות כדי לא להשביע, וודאי הודאתו כנה. וגם אין לומר ששיטה בו, כי אין אדם משטה בשעת מיתה, כדלהלן (רא"ש עפ"י הר"ף, ועוד).

(ע"ב) זמי אמר רבה הכי, והאמר רבה: גבו קרקע יש לו... והא אמר עולא דבר תורה בעל חוב דיניה בזבורית... — ולא תרצו שמדובר שכתב בשטר בפרוש שמשעבד לו נכסיו, ובזה כולם יודו ששעבודא דאוריתא — משמע שאין הדבר כן, אלא למאן דאמר 'לאו דאוריתא' אפילו שיעבד בפירוש כן הוא, וכמו שכתבו התוס' (וע' רש"י קדושין יג: ד"ה אינה גובה ובריטב"א וברשב"א שם. עפ"י שער המלך — מלוה יט,ה).

[עוד נחלקו ראשונים, האם למאן דאמר שעבודא דאוריתא אין חל שעבוד אלא על קרקעות (וכן הוכיח בקובץ שעורים מדברי התוס' בסוגיאין), או יש לומר שמדין תורה אין חילוק בין קרקעות למטלטלין, ואף הם משועבדים מן התורה. כן היא שיטת הרשב"א (בקדושין עד. וע' בקצה"ח לט).

'רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו מלוה על פה גובה בין מן היורשין ובין מן הלקוחות' — והדתנן במתניתין המלוה על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין — אפשר להעמיד המשנה כאשר קיים חשש פרעון, ואז בית דין טוענים עבורם שמא נפרע. ואילו הם מדברים כשאין חשש שנפרע, כגון בתוך הזמן. או אפשר שלא דיברו ריו"ח וריש לקיש אלא מן התורה, אבל מדרבנן אינו גובה ממשועבדים (רש"ש. ע"ש).

ענינים ופרפראות

(ע"ב) 'הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות' — 'דהנה להכיר בין טוב לרע אין זה כל כך רבותא, דכל מי שאין עיניו טרוטות רואה ויודע ומבין, אבל להכיר בין טוב לטוב זה רבותא יותר. ועל כן דיני ממונות ששניהם ממון ישראל ובא מסטרא דקדושה אלא שזה שייך לזה וזה לזה, היכר זה הוא רבותא יותר, והוא בגדר חכמה שמוציאה לאור דברים נעלמים. ועל כן הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות' (שם משמואל משפטים, תרע"ג — בשם אביו).

'והרוצה שיעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס' —
יעסוק דיני ממונות שוה בגימטריא ל ישמש בן ננס. (862)

'שאיין לך מקצוע בתורה יותר מהן' — בדרך רמז יש לפרש שהם רוב התורה, וכדרך שאמרו (שבת לא. וברש"י שם) דעלך סני לחברך לא תעביד — זהו כל התורה כולה. דרובה ככולה. וזה נרמז בביטוי 'מקצוע בתורה' — מקצוע עולה 306 ותורה עולה 611, הרי שאין לך דבר אחר שהוא כולל ונקשר לרוב ענינים שבתורה (= 'מקצוע' ב'תורה') כדיני ממונות. יצוין שחוקי מהמשנה שלפנינו לא נמצא המונח 'מקצוע' במשמעות זו (ואמנם מופיע במשמעות של צלע, צד. וכן יש 'מקצוע' — כלי לקציצת תאנים) בכל הש"ס, בבלי וירושלמי, ולא בשאר מדרשי רז"ל, מלבד במקום אחד בתוספתא — סוף עירובין. עפ"י בדיקת מחשב).

דף קעו

(ע"ב) 'אחר מתן מעות בעי קנין' — שיטת רשב"ם ורמב"ם שאפילו נכתב בתוך השטר, כל שנכנס לערבות שלא בשעת מתן מעות — צריך קנין. שיטת הרמ"ה והטור (ח"מ קט) שאם הוא קודם חיתום השטר — אין צריך קנין, שמשמעבד ע"י השטר. והרמב"ן סובר שאפילו לאחר חיתום שטרות אין צריך קנין כדי לגבות מבני חורין. עוד נחלקו הפוסקים (מובא בח"מ קט, ו) על ערב שנעשה בקנין בלא שטר; יש אומרים שדינו כמלוה על פה ואינו גובה אלא מבני חורין ויש אומרים שגובה אף ממשועבדים. [ושתי המחלוקות קשורות זו בזו; כי שורש המחלוקת הוא האם זה שאמרו בגמרא שכולם צריכים קנין, מתייחס גם לערב המדובר במשנה, זה היוצא לאחר חיתום שטרות, ואזי מבואר ממילא שהקנין בעצמו אינו מועיל לגבות ממשועבדים שהרי קתני מתניתין שאינו גובה אלא מבני חורין. עפ"י בהגר"א שם סקי"ט-כ. וע' באורך בענין זה בחדושי הגר"ר בענגיס ח"א לט].

'ערב דבית דין לא בעי קנין' — הרמב"ם (מלוה כה, ב) פרש שקיבל ערבות לבית דין, כגון שהיו ב"ד רוצים לגבות מן הלווה ואמר להם הניחוהו ואני ערב לכם, ומשתעבד באותה הנאה שב"ד סומכים עליו ומאמינים לו. [אבל אם נתחייב לפלוני בפני בית דין — אינו משתעבד. נמוקי יוסף].
ואולם הרמ"ה פרש 'ערב דבית דין' — שערב לו בפני בית דין, ובהנאה שהוא מאמינו לפנייהם גמר

קבלן; אם יש נכסים לבעל — משתעבד. ואם לאו — נחלקו אמוראים אם משתעבד אם לאו, ומסקנת ההלכה שמשתעבד. ואב לגבי בנו — לדברי הכל משתעבד.
נחלקו הפוסקים בקבלת קנין — האם הערב משתעבד לעולם או לא (ע' אה"ע קב,ו).

דפים קעד — קעה

שז. א. שכיב מרע שאמר 'מנה לפלוני בידי' — האם נאמן בדבריו וחייבים ליתן מנה לאותו פלוני?
ב. הקדיש כל נכסיו ואמר כשהוא שכיב מרע 'מנה לפלוני בידי' — האם הוא נאמן?
ג. שכיב מרע שהודה — האם צריך שיאמר 'אתם עדי' או 'כתובו'?

א. שכיב מרע שאמר 'מנה לפלוני בידי'; —
אם אין הלה מוציא שטר חוב — הרי כאן מלוה על פה, ולדעת רב ושמואל אינו גובה מן היורשים, ולכן אפילו אמר בפירוש 'תנו' — אין נותנים.
(ולפי מה דקיימא לן מלוה ע"פ גובה מן היורשים, אם אמר 'תנו' — נותנים (וע' להלן).
ואם הלה מוציא שטר, אזי אם הוא מקוים — נותנים לאותו פלוני ואינו צריך להשבע כשאר מי שגובה מנכסים משועבדים (ראשונים עפ"י שבועות מב:). ואם אינו מקוים — אמר 'תנו' הרי קיימו, ונותנים. לא אמר 'תנו' — אין נותנים, שאדם עשוי שלא להשביע את בניו ולכך אמר מה שאמר.
א. גם אם אינו טוען בעצמו שלא להשביע את בני אמרתי, ב"ד טוען עבורו טענה זו (תוס').
ב. מדובר כאן ללא תביעה, אבל אם הלה תבעו וזה הודה לו — אין אומרים בזה 'אדם עשוי שלא להשביע את בניו' ונותנים (תוס').
ג. לפרשב"ם (קמט.), אם מודה על ממון מסוים שהוא של פלוני — נותנים, ואין אומרים 'אדם עשוי שלא להשביע... אלא בחוב. והתוס' (שם) חולקים.
לענין חורת שכיב מרע שהודה, כשעמד — ע' לעיל קמט).

ב. לכאורה נראה מפשט הסוגיא שדינו כנ"ל, שתלוי אם הוציא הלה שטר ואם הוא מקוים. ואולם שיטת בעל המאור שבשטר שאינו מקוים, אפילו אמר 'תנו' אינו נאמן ללא שבועה. והרמב"ן חולק.
א. עוד יש חילוקים בפוסקים אם אמר כן בשעת ההקדש או לאחר מכן. ואם הקדיש כשהוא בריא או שכ"מ (ע' בראשונים כאן; חו"מ רנה,ג).
ב. בריא שהקדיש ואחר כך אמר מנה לפלוני בידי — אינו נאמן. ודוקא בשכיב מרע נאמן משום שאין אדם חוטא ולא לו (תוס' עפ"י גמרא בערכין ושבועות).

ג. רבא נסתפק בדבר ולאחר מכן פשט ספקו ששכיב מרע שהודה אין צריך לומר 'אתם עדי', שאין אדם משטה בשעת מיתה. וכן אצ"ל 'כתובו' — שדבריו ככתובים וכמסורים דמו.

דף קעה

שח. א. שכיב מרע שהודה שחייב מנה לפלוני, האם נאמנים היתומים לומר פרענו?
ב. האם נאמנים לומר חזר ואמר לנו אבא פרעתי?

א. שכיב מרע שאמר 'מנה לפלוני בידי' (באופנים שהודאתו הודאה, כנ"ל), או 'תנו מנה לפלוני שאני חייב לו' — אין הדבר מפורש לפי מסקנת הגמרא. ונחלקו הראשונים בדבר; התוס' נוקטים שנאמנים בכל ענין לומר פרענו אחרי כן. ויש אומרים שנאמנים רק באומר 'תנו', אבל לא ב'מנה לפלוני בידי', שכיון שלא פסק הדבר, יש להניח שלא פרעו. (וע' בחו"מ רנה, ד).

ב. אמר 'מנה לפלוני בידי' — נאמנים לומר חזר ואמר לנו פרעתי (ונשבעים היסת. פוסקים). אמר 'תנו...' אינם נאמנים, שאם אכן פרע לא היה אומר 'תנו'. כן הסיקו בפירוש דברי רבה.

א. יש אומרים שאם טענו שהאב פרע לא חזר שאמר 'תנו' — נאמנים. ויש מוסיפים שטוענים זאת עבורם, שפרע לאחר מכן (ע' בחו"מ רנה, ה).

ב. כתבו התוס' שבאומר 'מנה לפלוני בידי', נאמן הוא עצמו לחזור בו ולומר טעיתי ופרעתי כבר, מתוך שיכול היה לומר פרעתי עתה, אלא שצריך להשבע שבועת היסת מדרבנן. ואולם באומר 'תנו' אינו נאמן, שכמיגו במקום עדים הוא.

ויש מפרשים דוקא בשכיב מרע יכול לומר נזכרתי שפרעתי, לפי שאין דעתו מיושבת עליו. משא"כ בבריא.

דפים קעה — קעו

שט. א. האם שעבוד נכסים מן התורה אם לאו?

ב. האם מלוה על פה גובה מן היורשים ומן הלקוחות?

ג. מלוה בשטר שכתוב בכתב ידו של הלווה ללא חתימות עדים — האם גובה ממשועבדים?

א. נחלקו אמוראים בדבר: רב ושמואל ורבה סוברים שעבודא לאו דאורייתא. (כלומר שעבוד הנכסים להיגבות מהם לאחר שיצאו מרשות הלווה. תוס'). ורבי יוחנן וריש לקיש ועולא סוברים שעבודא דאורייתא (לרשב"ם, מקרא דיוציא אליך את העבוט. והתוס' חולקים).

א. פסקו הרמב"ם הרי"ף הרא"ש והרמב"ן דשעבודא דאורייתא. ויש נפקותא בדבר זה, שחייבים היורשים להביא מנכסי המת את עולתו שנתחייב בה, אפילו לא הפרישה הוא מחיים (עפ"י קדושין יג).

ב. נחלקו הראשונים האם מן התורה מטלטלין משתעבדים או קרקעות בלבד.

ג. עוד נחלקו כאשר שעבד לו בפירוש בשטר; האם הכל מודים ששעבודא דאורייתא (ערשב"א קדושין יג וגטין ג), או שמא עדיין היא מחלוקת (עתורי"ד כאן וקדושין יג. וע"ע אבני נזר חו"מ מט, מחודש ב).

ב. לדברי רב ושמואל, מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות. ולרבי יוחנן וריש לקיש —

גובה משניהם (ומה ששנינו במשנה גובה מבני חורין — יש להעמיד כשיש חשש פרעון. ערש"ש).

והסיק רב פפא הלכה לגבות מן היורשים ולא מן הלקוחות.

ע"ע לעיל קנו וערכין ו-י, כב.